

YANGI O‘ZBEKISTON MASSIVLARIDA RAQAMLI MADANIYATNI RIVOJLANTIRISH ISTIQBOLLARI

Abdullayeva Xafiza Olimho‘jaevna

O‘zbekiston davlat san’at va madaniyat instituti “Madaniyat va san’at menejmenti” kafedrası dotsenti

E-mail: hafiza05550@mail.ru

ORCID: 0009-0005-8035-0709

<https://doi.org/10.5281/zenodo.21824310>

Annotatsiya. Ushbu maqolada “Yangi O‘zbekiston” islohotlari sharoitida yangi qurilgan turar-joy massivlari (mikrorayon va mahallalar) misolida raqamli madaniyatning shakllanish jarayoni madaniyatshunoslik nuqtayi nazaridan tahlil qilinadi. Tadqiqotda raqamli madaniyat tushunchasining nazariy-metodologik asoslari, uning tarkibiy komponentlari (raqamli savodxonlik, raqamli etika, axborot madaniyati) hamda mahalliy ijtimoiy-madaniy muhitga tatbiq etilishi masalalari ko‘rib chiqiladi. Rasmiy statistik ma‘lumotlar, normativ-huquqiy hujjatlar va ilmiy adabiyotlar tahlili asosida massivlarda raqamli infratuzilmaning kengayishi, madaniyat muassasalarining raqamlashuvi hamda bu jarayonda yuzaga kelayotgan hududlararo va avlodlararo tafovutlar aniqlangan. Muallif raqamli va an‘anaviy mahalla madaniyati o‘rtasidagi uyg‘unlikni ta‘minlash bo‘yicha ilmiy-amaliy tavsiyalar ishlab chiqqan.

Kalit so‘zlar: raqamli madaniyat, Yangi O‘zbekiston, massiv, mahalla, madaniyatshunoslik, raqamli transformatsiya, raqamli savodxonlik, tarmoq jamiyati, madaniy identifikatsiya.

Abstract. This article provides a culturological analysis of the formation of digital culture in newly built residential districts (microdistricts and mahallas) within the framework of the “New Uzbekistan” reforms. It examines the theoretical and methodological foundations of the concept of digital culture and its structural components digital literacy, digital ethics, and information culture and how these are adapted to the local socio-cultural environment. Based on official statistics, legal documents, and academic literature, the study identifies trends in the expansion of digital infrastructure, the digitalization of cultural institutions, and the inter-regional and inter-generational disparities emerging in this process. The author proposes recommendations for balancing digital and traditional mahalla culture.

Key words: digital culture, New Uzbekistan, residential district, mahalla, cultural studies, digital transformation, digital literacy, network society.

Аннотация. В данной статье с культурологической точки зрения анализируется процесс формирования цифровой культуры в условиях реформ «Нового Узбекистана» на примере вновь построенных жилых массивов (микрорайонов и махаллей). В исследовании рассматриваются теоретико-методологические основы понятия цифровой культуры, её структурные компоненты (цифровая грамотность, цифровая этика, информационная культура), а также вопросы их внедрения в местную социокультурную среду. На основе анализа официальных статистических данных, нормативно-правовых документов и научной литературы выявлены тенденции расширения цифровой инфраструктуры в

жилых массивах, цифровизации учреждений культуры, а также возникающие в данном процессе межтерриториальные и межпоколенческие различия. Автором разработаны научно-практические рекомендации по обеспечению гармоничного сочетания цифровой и традиционной культуры махалли.

Ключевые слова: *цифровая культура, Новый Узбекистан, жилой массив, махалля, культурология, цифровая трансформация, цифровая грамотность, сетевое общество, культурная идентичность.*

KIRISH

So‘nggi yillarda O‘zbekistonda amalga oshirilayotgan tub islohotlar nafaqat iqtisodiy va ijtimoiy-siyosiy sohalarni, balki mamlakat madaniy hayotining barcha qatlamlarini ham qamrab olmoqda. “Raqamli O‘zbekiston – 2030” strategiyasining qabul qilinishi [1] raqamli transformatsiyani nafaqat texnologik, balki madaniy-antropologik hodisa sifatida ham o‘rganish zaruriyatini keltirib chiqardi. Xususan, shahar va qishloq hududlarida faol qurilayotgan yangi turar-joy massivlari zamonaviy mikrorayonlar, ko‘p qavatli uy-joy majmualari va yangidan tashkil etilayotgan mahallalar aholi turmush tarzi bilan bir qatorda uning madaniy iste‘moli, muloqot shakllari va qadriyatlar tizimini ham tubdan o‘zgartirmoqda.

Madaniyatshunoslik nuqtayi nazaridan “massiv” tushunchasi shunchaki me‘moriy-hududiy birlik emas, balki yangi ijtimoiy-madaniy muhit turli avlod, kasb va turmush tarziga ega bo‘lgan kishilarning birgalikda yashash tajribasi asosida shakllanadigan madaniy makondir. An‘anaviy mahalla institutlari oqsoqollar kengashi, xotin-qizlar faollari, mahalliy o‘zini o‘zi boshqarish organlari [2] bugungi kunda raqamli vositalar (mobil ilovalar, ijtimoiy tarmoqlar, elektron xizmatlar) orqali ham faoliyat yuritishga o‘tmoqda. Bu esa mahalliy madaniy hayotda “raqamli madaniyat” deb ataluvchi yangi sifat bosqichining shakllanishidan dalolat beradi.

Mavzuning dolzarbligi bir necha omillar bilan izohlanadi. Birinchidan, mamlakatda internetdan foydalanuvchilar soni 2025-yil boshiga kelib 32,7 million kishini, ya‘ni aholining katta qismini tashkil etgan [3], biroq bu ko‘rsatkich hududlar bo‘yicha bir tekis taqsimlanmagan masalan, Toshkent shahrida internetga ulangan abonentlar soni 5,4 million bo‘lsa, Sirdaryo viloyatida atigi 0,7 million kishini tashkil etadi [4]. Ikkinchidan, ijtimoiy tarmoqlardan foydalanish darajasi bo‘yicha O‘zbekiston Markaziy Osiyo mintaqasida past ko‘rsatkichlardan biriga (aholining 37,9 foizi) ega, bu esa raqamli madaniyatning nafaqat texnik, balki ijtimoiy-madaniy jihatdan ham notekis rivojlanayotganini ko‘rsatadi [5]. Uchinchidan, davlat siyosati darajasida madaniyat sohasini raqamlashtirish, ijodkorlarning “raqamli maydondagi ovozi” kuchaytirish vazifasi rasman qo‘yilgan [6], biroq bu jarayonning mahalla va massiv darajasidagi amaliy ko‘rinishlari ilmiy adabiyotda hali yetarlicha tadqiq etilmagan.

Tadqiqotning maqsadi Yangi O‘zbekiston sharoitida shakllanayotgan turar-joy massivlarida raqamli madaniyatning rivojlanish tendensiyalarini madaniyatshunoslik metodologiyasi asosida tahlil qilish, ushbu jarayonning institutsional, ijtimoiy va aksiologik jihatlarini aniqlash hamda uni muvozanatli rivojlantirish bo‘yicha ilmiy-amaliy tavsiyalar ishlab chiqishdan iborat.

Tadqiqot vazifalari quyidagilardan iborat: 1) raqamli madaniyat tushunchasining nazariy-metodologik mazmunini aniqlash; 2) massivlar va mahallalarda raqamli infratuzilma hamda madaniy amaliyotlarning holatini rasmiy statistika asosida tavsiflash; 3) mahalliy boshqaruv institutlarining raqamlashuv jarayonini tahlil qilish; 4) raqamli va an‘anaviy madaniyat o‘rtasidagi ziddiyat hamda uyg‘unlik nuqtalarini aniqlash; 5) natijalar asosida amaliy tavsiyalar shakllantirish.

METODOLOGIYA

Tadqiqot madaniyatshunoslikning tizimli-strukturaviy yondashuvi asosida olib borildi. Bunda raqamli madaniyat yaxlit tizim sifatida uning texnologik (infratuzilma), institutsional (boshqaruv va me'yoriy-huquqiy baza) hamda aksiologik (qadriyatlar, urf-odatlar, muloqot me'yorlari) qatlamlarida tahlil qilindi. Nazariy asos sifatida M. Kastelsning "tarmoq jamiyati" konsepsiyasidan [7] hamda D. Osborn va T. Geblarning davlat boshqaruvini modernizatsiya qilish nazariyasidan [8] foydalanildi, bu ular mahalla kabi mahalliy boshqaruv institutlarining raqamli transformatsiyasini tushunishga metodologik asos yaratdi.

Empirik material sifatida quyidagi manbalar guruhlari qo'llanildi: (a) O'zbekiston Respublikasi normativ-huquqiy hujjatlari "Raqamli O'zbekiston – 2030" strategiyasi [9], madaniyat sohasini rivojlantirishga oid Prezident farmonlari [10]; (b) O'zbekiston Respublikasi Milliy statistika qo'mitasining rasmiy ma'lumotlari [11]; (v) xalqaro tahliliy agentliklar (Ookla, Kepios) ma'lumotlariga asoslangan ommaviy axborot vositalari materiallari [5]; (g) mahalliy va xorijiy olimlarning raqamli madaniyat muammosiga bag'ishlangan ilmiy nashrlari [12], [13], [14, b. 1–5].

Tadqiqotda quyidagi metodlardan foydalanildi: kontent-tahlil (normativ hujjatlar va ilmiy manbalarning mazmunini tahlil qilish), qiyosiy-tahliliy metod (turli hududlar va davrlar ko'rsatkichlarini solishtirish), statistik tahlil (ikkilamchi statistik ma'lumotlarni umumlashtirish) hamda madaniyatshunoslik tahlilining germeneytik usuli (raqamli amaliyotlarning ma'no-mazmunini sharhlash). Tadqiqotning metodologik chegarasi shundan iboratki, u birlamchi sotsiologik so'rov yoki dala tadqiqotiga emas, balki mavjud rasmiy statistika va ilmiy adabiyotlarning ikkilamchi tahliliga asoslanadi; shu sababli olingan xulosalar aniq bir massiv yoki mahallaning emas, balki umumiy tendensiyalarning tavsifi sifatida talqin etilishi lozim.

NATIJALAR

1. Massivlarda raqamli infratuzilmaning kengayishi

Tahlil natijalariga ko'ra, so'nggi yillarda O'zbekistonda raqamli infratuzilma sezilarli darajada kengaydi: so'nggi ikki yil ichida 22,3 mingta qo'shimcha bazaviy stansiya o'rnatilib, ularning umumiy soni 54 mingtaga yetkazildi, natijada mobil aloqa qamrovi 99 foizga, keng polosali mobil internet qamrovi esa 98 foizga yetdi [15]. Bu ko'rsatkich, birinchi navbatda, yangi qurilgan turar-joy massivlarida zamonaviy telekommunikatsiya tarmoqlarining loyihalashtirish bosqichidayoq joriy etilishi hisobiga erishilmoqda. Shu bilan birga, aholiga masofaviy xizmat ko'rsatishga mo'ljallangan 15 ta markaz tashkil etilib, ularda 500 nafardan ortiq yosh mutaxassis ish bilan ta'minlandi [15], bu esa massivlarda raqamli xizmatlar madaniyatining institutsional tayanchini kengaytirmoqda.

Mobil ilovalar orqali madaniy-ma'rifiy kontent iste'moli ham o'sish tendensiyasiga ega: xususan, mahalliy raqamli ekotizim operatorlaridan birining ma'lumotlariga ko'ra, 2025-yilda foydalanuvchi bazasi 1 million kishiga yetgan, ilovada o'rtacha vaqt o'tkazish ko'rsatkichi oldingi yilga nisbatan 120 foizga oshgan va mahalliy ishlab chiqarilgan kontent tomoshalari soni 2 millionga yetgan [16]. Bu holat massiv aholisi, ayniqsa yoshlar orasida, madaniy-ma'rifiy iste'molning ommaviy va o'z tilida yaratilgan raqamli kontentga bo'lgan ehtiyojini ko'rsatadi.

2. Institutsional-huquqiy asos va mahalla boshqaruvining raqamlashuvi

Mahalla institutlarida raqamli boshqaruvni joriy etish bo'yicha o'tkazilgan tadqiqot natijalariga ko'ra, mavjud tizimda bir qator tizimli muammolar saqlanib qolmoqda: ma'lumotlarning ko'p hollarda qog'oz shaklda yuritilishi, aholiga xizmat ko'rsatish jarayonlarining cho'zilishi hamda monitoring mexanizmlarining yetarli emasligi [2]. Shu bilan birga, mazkur tadqiqotda Estoniya va Janubiy Koreyaning elektron boshqaruv tajribasi tahlil

qilinib, mahalliy sharoitga moslashtirilgan raqamli boshqaruv modeli taklif etilgan, bunda kadrlar kompetensiyasini oshirish, normativ-huquqiy bazani moslashtirish, axborot xavfsizligini ta'minlash va aholining raqamli savodxonligini oshirish asosiy shartlar sifatida belgilangan [2]. Tadqiqot mualliflarining xulosasiga ko'ra, taklif etilgan model amaliyotga tatbiq etilsa, mahalla institutlari an'anaviy ijtimoiy tuzilma doirasidan chiqib, faol va analitik boshqaruv subyektiga aylanishi mumkin [2].

Madaniyat sohasini boshqarishning tashkiliy-huquqiy asoslari ham yangilanmoqda. 2023-yilda qabul qilingan tegishli Prezident farmoniga muvofiq, madaniyat va turizm sohasida davlat boshqaruvi samaradorligini oshirish, jumladan "O'zbekteatr" va "Madaniyat ta'limi markazi" kabi yangi muassasalarni tashkil etish nazarda tutilgan [10]. 2026-yilda qabul qilingan navbatdagi hujjatda esa har bir tuman va mahallada konsert-tomosha tadbirlarini tashkil etish xarajatining 20 foizigacha davlat byudjetidan qoplanishi, shuningdek konsert-tomosha, xususiy teatr va bolalar kontenti yo'nalishidagi tashkilotlarni soliqlardan ozod qilish choralari belgilangan [6], bu esa massiv darajasidagi madaniy tashabbuslarni moliyaviy rag'batlantirishning yangi mexanizmini yaratmoqda.

3. Madaniy amaliyotlarning raqamli transformatsiyasi

So'nggi yillarda madaniyat muassasalari faoliyatida raqamli texnologiyalarni joriy etish, davlat-xususiy sheriklik asosida yangi ijodiy loyihalarni amalga oshirish va madaniy kontent yaratish ko'lamini kengaytirish tendensiyasi kuzatilmoqda; xususan, mamlakatda 19 ta yangi madaniyat markazi, 16 ta muzey va 20 ta musiqa va san'at maktabi tashkil etilib, ko'plab muassasalar zamonaviy raqamli jihozlar bilan ta'minlandi [17]. Bundan tashqari, teatr, kino, raqs, folklor kabi 21 ta yo'nalish bo'yicha ijodiy birlashmalar tashkil etilib, ularning faoliyati mahalla – tuman – viloyat – respublika bosqichlarida raqamli platformalar orqali ham muvofiqlashtirilishi rejalashtirilgan [6].

Ilmiy adabiyotlar tahlili shuni ko'rsatadiki, raqamli madaniyat tushunchasi tarkibiy jihatdan bir necha komponentni o'z ichiga oladi: raqamli savodxonlik, raqamli etika (mualliflik huquqini hurmat qilish, internet xavfsizligi me'yorlari) va axborot madaniyati [12]. Tadqiqotchilarning fikricha, raqamli madaniyatning rivojlanish bosqichlari jamiyat a'zolarining texnologik vositalardan passiv foydalanishidan tortib, ularni ijodiy va tanqidiy tarzda qayta ishlab chiqarish darajasigacha bo'lgan yo'lni bosib o'tadi [13]. Shu bilan birga, tilshunoslik yo'nalishidagi tadqiqotlar raqamli madaniyatga oid terminologiyaning ingliz va o'zbek tillari o'rtasida hali izchil standartlashtirilmaganini, bu esa ushbu sohada ilmiy-ommabop adabiyotlar tarjimasida atamashunoslik muammolarini keltirib chiqarayotganini ko'rsatadi [14, b. 2–3].

4. Hududlararo va avlodlararo tafovutlar

Olingan natijalar raqamli madaniyatning massivlar bo'ylab notekis taqsimlanganini ko'rsatadi. Poytaxt va yirik shaharlardagi yangi massivlarda raqamli xizmatlardan foydalanish, onlayn madaniy tadbirlarga jalb etilish va raqamli kontent ishlab chiqarish sur'ati ancha yuqori bo'lsa, chekka hududlardagi yangi qishloq tipidagi massivlarda bu ko'rsatkichlar sezilarli darajada past qolmoqda [4]. Shuningdek, ijtimoiy tarmoqlar orqali muloqot va ijtimoiy tarmoq foydalanuvchilari ulushi bo'yicha O'zbekiston mintaqadagi qo'shni davlatlardan orqada qolmoqda, bu esa raqamli madaniy kapitalning shakllanish sur'atiga ham ta'sir ko'rsatmoqda [5]. Ekspert tahlillarida, shuningdek, aholining raqamli savodxonligi pastligi va an'anaviy iste'mol shakllarining ustunligi kabi omillar alohida ta'kidlanadi [3].

MUHOKAMA

Olingan natijalarni madaniyatshunoslik nazariyasi nuqtayi nazaridan talqin qilinganda, Yangi O'zbekiston massivlaridagi raqamli madaniyat M. Kastelsning "tarmoq jamiyati" modeliga

[7] mos ravishda shakllanmoqda: mahalliy ijtimoiy aloqalar bora-bora fazoviy yaqinlikdan ko'ra ko'proq axborot oqimlari va raqamli tarmoqlar orqali tashkil topmoqda. Biroq, g'arb kontekstida ishlab chiqilgan bu nazariyani O'zbekiston mahalla amaliyotiga to'g'ridan-to'g'ri tatbiq etish mumkin emas, chunki mahalliy massivlarda an'anaviy ijtimoiy institut – mahalla – o'zining maslahat-kengash funksiyasini saqlab qolgan holda, faqat vosita sifatida raqamli platformalardan foydalanmoqda. Bu holatni "gibrid raqamli madaniyat" modeli sifatida tavsiflash mumkin: bunda an'anaviy ijtimoiy-madaniy me'yorlar (oqsoqollar kengashi, mahalliy o'zaro yordam an'analari) raqamli vositalar (messenjerlar, mahalla guruhlar, elektron murojaat tizimlari) orqali qayta ishlab chiqilmoqda.

Institutsional tahlil shuni ko'rsatadiki, mahalla boshqaruvini raqamlashtirishdagi asosiy to'siq texnologik emas, balki tashkiliy-madaniy xarakterga ega [2]: kadrlar tayyorgarligi, hujjat aylanishi madaniyati va aholining ishonch darajasi kabi omillar hal qiluvchi ahamiyat kasb etadi. Bu xulosa D. Osborn va T. Geblerning davlat boshqaruvini modernizatsiya qilish borasidagi klassik tezisini [8] tasdiqlaydi: texnologik vositalar o'z-o'zidan boshqaruv madaniyatini o'zgartirmaydi, balki mavjud institutsional madaniyat bilan o'zaro ta'sirga kirishadi.

Aksiologik jihatdan, massivlarda raqamli madaniyatning rivojlanishi ikki qarama-qarshi tendensiyani keltirib chiqarmoqda. Bir tomondan, raqamli platformalar mahalliy ijodkorlar va an'anaviy san'at namunalarining kengroq auditoriyaga yetib borishiga xizmat qilmoqda, milliy kontent ishlab chiqarish rag'batlantirilmoqda [16] [6]. Ikkinchi tomondan, global ijtimoiy tarmoq platformalarining ustunligi mahalliy til va madaniy kodlarning siqib chiqarilishi xavfini keltirib chiqarmoqda, bu esa madaniy identifikatsiya nuqtayi nazaridan jiddiy muammo hisoblanadi. Bunday sharoitda raqamli etika va axborot madaniyati tarkibiy qismlarining ta'lim tizimida yetarlicha shakllantirilmaganligi [12] alohida tashvish uyg'otadi, chunki aynan yosh avlod – yangi massivlarning eng faol raqamli foydalanuvchilari – bu bo'shliqni to'ldirishga muhtoj.

Shuningdek, terminologik nomuvofiqlik masalasi [14, b. 2–4] nafaqat tilshunoslik, balki madaniyatshunoslik uchun ham muhim ahamiyatga ega: "raqamli madaniyat" tushunchasining o'zbek ilmiy va ommaviy nutqida hali izchil talqin etilmaganligi, uni amaliy siyosat hujjatlariga tatbiq etishda tushunchaviy chalkashliklarni keltirib chiqarishi mumkin. Shu sababli, mahalliy madaniyatshunoslik maktabi oldida ushbu tushunchani milliy kontekstga moslashtirilgan holda nazariy jihatdan asoslash vazifasi turibdi.

XULOSA

Tadqiqot natijalari Yangi O'zbekiston massivlarida raqamli madaniyatning izchil rivojlanayotganini, biroq bu jarayon hududlar kesimida notekis kechayotgani hamda institutsional jihatdan hali to'liq shakllanmaganini ko'rsatdi. Raqamli infratuzilmaning kengayishi va me'yoriy-huquqiy asoslarning takomillashuvi ijobiy omil bo'lsa-da, raqamli savodxonlik darajasidagi tafovutlar, hududlararo tengsizlik hamda milliy raqamli kontentning raqobatbardoshligi yetarli emasligi mavjud muammolar sifatida namoyon bo'lmoqda.

Mazkur holatlarni bartaraf etish maqsadida yangi massivlarni loyihalashda madaniy infratuzilmani raqamli xizmatlar bilan uyg'unlashtirish, aholi va mahalla faollari uchun raqamli savodxonlik hamda raqamli etika bo'yicha uzluksiz ta'lim dasturlarini joriy etish, milliy madaniy qadriyatlarga mos raqamli kontent yaratishni qo'llab-quvvatlash, mahalla boshqaruvida mahalliy sharoitga mos gibrid raqamlashtirish modellarini ishlab chiqish, nomoddiy madaniy merosni raqamli arxivlashtirish hamda "raqamli madaniyat" tushunchasining ilmiy-terminologik asoslarini standartlashtirish zarurligi asoslandi.

Kelgusida turli tipdagi yangi massivlarda qiyosiy sotsiologik va dala tadqiqotlarini amalga oshirish, shuningdek, raqamli madaniy kapitalni baholashning milliy sharoitga mos indikatorlar

tizimini ishlab chiqish ushbu yo‘nalishdagi ilmiy izlanishlarning muhim istiqboli sifatida e’tirof etiladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2020-yil 5-oktyabrdagi PF-6079-son “«Raqamli O‘zbekiston – 2030» strategiyasini tasdiqlash va uni samarali amalga oshirish chora-tadbirlari to‘g‘risida”gi Farmoni // Lex.uz — Qonunchilik ma’lumotlari milliy bazasi. — URL: <https://lex.uz/docs/-5030957> (murojaat sanasi: 22.07.2026).
2. Mahalla institutlarida raqamli boshqaruvni yo‘lga qo‘yish va ularni tadbqiq qilish yo‘nalishlari: ilmiy maqola // ResearchGate. — URL: <https://www.researchgate.net/publication/401252179> (murojaat sanasi: 22.07.2026).
3. Elektron tijoratning YaIMdagi ulushi va iqtisodiy samaradorligi (internet foydalanuvchilari statistikasi) // Phoenix Publication — TTVAL jurnali. — URL: <https://phoenixpublication.net/index.php/TTVAL/article/download/9937/9767/18600> (murojaat sanasi: 22.07.2026).
4. O‘zbekistonda internetdan samarali foydalanuvchilar soni ortib bormoqda // ICT.Xabar.uz. — URL: <https://ict.xabar.uz/uz/rejtinglar/ozbekistonda-internetdan> (murojaat sanasi: 22.07.2026).
5. O‘zbekiston mobil internet tezligi bo‘yicha pastladi // Kursiv Media. — 19.01.2026. — URL: <https://uz.kursiv.media/uz/2026-01-19/ozbekiston-mobil-internet-tezligi-boyicha-pastladi/> (murojaat sanasi: 22.07.2026).
6. Shavkat Mirziyoyev. Madaniyat va san’at sohasini rivojlantirish bo‘yicha keng miqyosli chora-tadbirlar belgilandi // Prezident.uz — O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining rasmiy sayti. — 2026. — URL: <https://president.uz/oz/lists/view/9268> (murojaat sanasi: 22.07.2026).
7. Castells M. The Rise of the Network Society. — Oxford: Blackwell Publishers, 1996. — 556 p.
8. Osborne D., Gaebler T. Reinventing Government: How the Entrepreneurial Spirit is Transforming the Public Sector. — Reading, MA: Addison-Wesley, 1992. — 405 p.
9. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining PF-6079-son Farmoni, 2020-yil 5-oktyabr // Lex.uz. — URL: <https://lex.uz/docs/-5030957>.
10. Ma’muriy islohotlar doirasida madaniyat va turizm sohasida davlat boshqaruvini samarali tashkil qilish chora-tadbirlari to‘g‘risida: PF-14-son Farmon ijrosini ta’minlash hujjati // Raqobat.gov.uz. — URL: <https://raqobat.gov.uz/uz/mamuriy-islohotlar-doirasida-madaniyat-va-turizm-sohasida-davlat-boshqaruvini-samarali-tashkil-qilish-chora-tadbirlari-togrisida/> (murojaat sanasi: 22.07.2026).
11. O‘zbekiston Respublikasi Milliy statistika qo‘mitasi: rasmiy sayt. — URL: <https://stat.uz/uz/> (murojaat sanasi: 22.07.2026).
12. Jumanazarova O.M., Sattarova S.B. Talabalarda raqamli madaniyat asoslarini shakllantirishning ahamiyati // Modern education and development. — 2025. — № 2. — URL: <https://inlibrary.uz/index.php/mead/article/view/101027> (murojaat sanasi: 22.07.2026).
13. Raqamli madaniyat tushunchasi va uning rivojlanish bosqichlari // Ижтимоий-гуманитар фанларнинг долзарб муаммолари. — 2026. — URL: <https://scienceproblems.uz/index.php/journal/article/view/4507> (murojaat sanasi: 22.07.2026).

14. Bozorova V.M. Raqamli madaniyat terminlari: ingliz va o'zbek tillari o'rtasidagi leksik-semantik xususiyatlari // Xorazm Ma'mun akademiyasi axborotnomasi. — 2020. — № 7. — B. 1–5.
15. O'zbekistonda internet xizmatlaridan foydalanuvchilar soni 31 milliondan oshdi // UzReport.news. — URL: <https://uzreport.news/technology/o-zbekistonda-internet-xizmatlaridan-foydalanuvchilar-soni-31-mlndan-oshdi-sherzod-shermat> (murojaat sanasi: 22.07.2026).
16. OQ Mobile 2025-yil yakunlarini sarhisob qildi: bir million foydalanuvchi va raqamli ekotizim rivoji // Gazeta.uz. — 25.12.2025. — URL: <https://www.gazeta.uz/oz/2025/12/25/oq-mobile/> (murojaat sanasi: 22.07.2026).
17. O'zbekiston madaniyat va san'at xodimlariga murojaat // Prezident.uz. — URL: <https://president.uz/oz/lists/view/9103> (murojaat sanasi: 22.07.2026).